

aby lidé nebyli emancipováni na základě impulsů ze strany vládnoucí třídy, ale aby se emancipovali sami. Požadujeme to, aby se nejen ženám, ale všem lidem, kteří nenaleží ke společenským elitám, otevřela možnost bezplatného vzdělání a svobodné realizace bez ohledu na pohlaví, etnickou a národnostní příslušnost.

Situace dnes

Ačkoli se při prvním vnímání může zdát, že všechny formy diskriminace žen jsou již odstraněny, stávající situace nás přesvědčuje o opaku. Jedním z aspektů je situace ve vzdělávání, kdy jsou některé obory ženám nedostupné z tzv. fyziognomických důvodů. Argumenty, které podporují nerovný přístup žen ke vzdělávání se nevyznačují otevřenou diskriminací, nýbrž jsou skryty pod rouškou jakéhosi druhu humanity a obav ze zdravotních rizik. Přičemž ve skutečnosti se na zdravotní rizika a bezpečnost práce nebere žádný ohled. Mezi obory, které se k tomu rádi lze uvést například lékařství (především chirurgie), civilní a vojenské letectví (pilotní obory) apod. Přesto se v historii a v současnosti ženy ukázaly v těchto oborech jako schopné a kvalifikované.

OBCHOD SE ŽENAMI

Ve věku globalizace se jednotlivé státy stávají daleko přístupnějšími. Otevírají se země, které byly v minulosti těžko nebo jen málo přístupné. Následkem špatné ekonomické situace se ženy z rozvojových zemí a post komunistických zemí vydávají za práci do zahraničí - především do vyspělých zemí západní Evropy, USA a Kanady. Z inzerovaných nabídek pochybných agentur nabízejících vysoké výdělky v zahraničí, se postupem času vyklubají mafiánské spolky obchodující se ženami. Ženám jsou odebrány veškeré osobní doklady, jsou vězněny a nuceny provozovat prostitutky. Zisky pochopitelně plynou pasákům... (pozn. viz tematicky zaměřený leták).

Mezinárodní obchod s ženskými těly není ničím novým, globalizace jej pouze učinila snadnějším a dostupnějším. V rozvojových zemích, převážně asijských, latinskoamerických apod. vláda dokonce podporuje expanzi sexuální turistiky, neboť v ní vidí snadno dostupný zdroj devizových příjmů. Ženy pak putují napříč jednotlivými kontinenty, podle toho, kde jsou momentálně nejžádanější. Unášeny jsou i nezletilé dívky, které jsou obzvláště atraktivní. Díky celosvětové komunikační síti internetu se zvyšuje nabídka prostitutek. Na této platformě je možno si během pár vteřin vybrat ze stovek tematicky zaměřených stránek. Ročně vy-

nese mezinárodní obchod se ženami svým protagonistům miliardy amerických dolarů. Pro miliony žen na celém světě představuje obchod s těly hrozbu. Ženy, které se stanou jeho obětmi se jen nelehce dostávají ze zajetí a následně se těžko vyrovnávají s izolací a odcizením. Tento traumatický zážitek můžeme mít dalekosáhlý vliv na dobrý psychosociální stav obětí.

REDEFINICE MUŽSKÝCH A ŽENSKÝCH ROLÍ VE SPOLEČNOSTI

Jsmo si vědomy/i, že problémy v oblasti přístupu ke vzdělání a pracovním příležitostem, jsou pochopitelně daleko viditelnější v rozvojových zemích. Naším záměrem bylo pouze poukázat na některé konkrétní situace, na nichž lze dobře ilustrovat problematiku diskriminace žen ve společnosti. Není jednoduché vyvracet zažitá mýta a stereotypy ve společnosti, je však třeba o postavení žen otevřeně hovořit a kritizovat některé nedostatky. Je třeba hovořit o redefinici nejen ženských, ale i mužských rolí ve společnosti a s tím související propojení veřejného a soukromého; o nových přístupech v partnerství, rodině a ve výchově. Všechny tyto vazby vycházející z příslušného sociálního a kulturního prostředí, by neměly být stereotypně diktovány státem, ani jak se domnívají mnozí liberálové „volným“ trhem, nýbrž by měly vycházet z individuálních přání a potřeb každého.

ANGAŽOVANOST

S tím souvisí i angažovanost žen ve věcech veřejných, kterou si však (tak jako lobbyisté různých nevládních organizací přímo či nepřímo napojených na politické strany) nepředstavujeme v rámci politických stran nebo v hierarchicky uspořádaných organizacích. Jsme proti všem formám útlatku a vykořisťování. Kořeny sociální nespravedlnosti a diskriminace spatřujeme ve třech základních pilířích - patriarchátu, státu a globalizovaném kapitalismu. Jsme si vědomy/i, že vnímání a myšlení lidí nelze ovlivnit ze dne na den, domníváme se však, že kontinuální osvěta, kvalitní vzdělání a výchova mohou výraznou měrou přispět ke zlepšení postavení žen ve společnosti.

NENECHME SE UKOLÉBAT TVRZENÍMI, ŽE ŽENY SI ROVNOCENNÉ POSTAVENÍ JIŽ VYBOJOVALY (NAPŘ. HLASOVACÍM PRÁVEM PRO ŽENY APOD.). NAOPAK. DOMNÍVÁME SE, ŽE ODVĚKY BOJ ŽEN ZA ROVNOCENNÉ PŘÍLEŽITOSTI VE SPOLEČNOSTI NESKONČIL, ALE STÁLE POKRAČUJE.

Vydala: Feministická skupina 8. března, Praha, únor 2001 - aktualizované vydání červen 2003
Nové vydání: Anarchofeministická skupina, Praha, březen 2004

VSTRČÍ NOVÉMU OSUDU

Anarchofeministická skupina

HISTORIE PRÁCE ŽEN

Expanze námezdní práce žen začala především s nástupem průmyslového věku. Ženy pracovaly v dělnických a nádejných profesích, ve spotřebním průmyslu, zemědělství, hornictví, jako ošetřovatelky, vychovatelky apod. Práce žen byla velice nízké klasifikována a společensky podhodnocena, ženy pracovaly 14 až 16 hodin denně za hladové mzdy. Díky své houževnatosti a flexibilitě vykonávaly ženy nesmírně namáhavou a tvrdou práci. Zaměstnávány byly bez jakékoli úpravy pracovních vztahů, často bez předchozí kvalifikace. Na pracovištích nezřídka docházelo k násilí a sexuálnímu obtěžování žen. Ženy nebyly nijak chráněny proti zvlášť svým zaměstnavatelů. Všudypřítomná chudoba, absence sociálního zabezpečení a dalších výdobytků, představovaly tvrdou realitu pro miliony chudých žen, které raději snášely nedůstojné pracovní podmínky, než aby se ocitly bez práce. Ženám bylo dokonce bráněno účastnit se odborové činnosti, organizovat stávky a jiné formy sebeobraných kroků, neboť svými nízkými platy představovaly nebezpečí snížení již tak nízké hladiny mezd. Jediné obory, ve kterých se ženy organizovaly byly textilní, z nichž byly později vytlačeny. Tehdejší postavení žen ve společnosti bylo silně poznamenáno diskriminací na základě pohlaví. Společenská role žen byla omezena pouze na oblast neformálního sektoru, především výchovu dětí a práci v domácnosti. Veřejného života se ženy téměř neúčastňovaly.

ŽENY V DOBÁCH VÁLEK A OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Dalším důležitým faktorem v historii práce žen, je zaměstnanost žen v dobách váleek a ozbrojených konfliktů. Zaměstnanecký boom u nich nastal poté, co byli muži odvedeni do války. Ženy nastupovaly jako náhradní snadno dostupná pracovní síla. Kvalifikované zastávaly mužskou práci a koncem války jejich místa opět vstřídali muži. Celá válečná ekonomika byla postavena na ženské práci. Ženy pracovaly v profesích do té doby typicky mužských, např. vyráběly zbraně apod. Ženy byly v průběhu ozbrojených konfliktů nuceny nejen pracovat, ale i vytvářet příslušné zázemí a poskytovat veškeré služby vojákům, což je prakticky vyřazovalo ze společnosti. Stávaly se také nejsnadnějším terčem poválečného drancování a vyřizování křivd. Vraždění a znásilňování se však neobjevuje jen jako doprovodný jev a důsledek války, ale představuje i součást oficiální vojenské strategie (jak ukazují ozbrojené konflikty na Balkáně v 90. letech 20. století a mnoho dalších ideologicky, etnicky, či nábožensky motivovaných střetů). Na druhé straně ženy prokázaly velké schopnosti a statečnost jako členky partyzánských skupin a hnutí odporu proti totalitním režimům, či proti okupačním praktikám kulturního a ekonomického imperialismu, reprezentovaného zejména bývalým Sovětským Svazem a USA (např. v Nikaragui, na Kubě, v Maďarsku, ve Vietnamu, Afganistánu a v dalších zemích).

GLOBALIZOVANÝ KAPITALISMUS

Koncem 20. století, především v 80. a 90. letech se začíná hovořit o globalizaci. Ekonomická globalizace, prováděná nárůstem vlivu nadnárodních korporací a zahraničních investorů, se svými pilíři v podobě Mezinárodního měnového fondu

(MMF), Světové banky (SB), Světové obchodní organizace (WTO) apod., představuje světové, politicko - ekonomické uspořádání. Nezbytným předpokladem tohoto uspořádání je přítom volný trh. Výkonné instituce globalizovaného kapitalismu MMF/SB poskytují rozvojovým zemím (včetně ČR) finanční půjčky, doprovázené politickými a ekonomickými opatřeními na restrukturalizaci hospodářství. Spolu s půjčkami diktuji i souhrn opatření na přechod k „volno“ tržní ekonomice. Tyto programy se nazývají Programy strukturálních úprav (Structural Adjustment Programme, SAP's) a sestávají z úplného otevření trhu, liberalizace, privatizace, devalvace měny, snížení státních výdajů na veřejné služby, zvýšení daní apod. Následkem této drastické politiky dochází k nárůstu nezaměstnanosti, zdražování, poklesu mezd, uzavírání státních podniků, k vytunelování bank a obchodních společností, seškrtávání státních výdajů na sféru sociálního zabezpečení, zdravotnictví, školství apod. Propast mezi hrstkou bohatých a miliony chudých lidí se neustále zvětšuje. Dochází k poklesu životní úrovně a k nárůstu chudoby, již jsou postiženy nejvíce ženy. V absolutní chudobě žije 1/4 lidstva a 70% všech chudých na světě tvoří ženy (jen v Asii je to 374 milionů žen, to je víc než počet obyvatel Evropy). Chudobou jsou postiženy především osamělé matky, ženy na mateřské, v domácnosti, ženy nezaměstnané, rozvedené, vdovy a důchodkyně. Aktéři globalizace, kteří slibovali feminizaci pracovního trhu a následně nastolení rovnocenných příležitostí ve společnosti, ve skutečnosti feminizovali chudobu a ženy pojalí (s výjimkou představitelk vyšší třídy) pouze jako flexibilní články trhu.

PRACOVNÍ TRH V ÉRE GLOBALIZACE

Flexibilita, v současnosti požadovaný trend na pracovním trhu, má nejvýraznější negativní dopad právě na ženy. Díky své levné pracovní síle, značné přizpůsobivosti a dalším faktorům, odpovídá práce žen přesně požadavkům trhu. Mezi hlavní příčiny feminizace chudoby patří skutečnost, kdy ženy za odvedenou práci dostávají v poměru nižší mzdy než muži (v ČR o 1/4). To má za následek často i nižší sociální dávky (ty, které jsou odvozeny od statutu zaměstnance - podpora v nezaměstnanosti, důchod, nemocenské dávky). Ženy tvoří většinu příjemců sociálních dávek (až 70%). Další příčina je také větší míra nezaměstnanosti žen. Zaměstnavatel propouští nejdržví ženy, protože jsou z jeho hlediska nestabilní pracovní silou - mohou odejít na mateřskou, ošetřují členy rodiny v nemoci. Ženy jsou více než muži postiženy dlouhodobou nezaměstnaností, nejlhžví se nachází práce ženám mladým, se základním vzděláním a po mateřské dovolené. Ženy vy-

Anarchofeministická skupina > <http://www.anarchofeminismus.ecn.cz> > anarchofeminismus@centrum.cz

konávají práci často bez předchozí kvalifikace, bez možnosti profesního růstu, či na částečný úvazek. Ženské profese, jako např. práce ve zdravotnictví, školství a neformálním sektoru jsou společensky podhodnoceny a nejlhžví platově ohodnoceny.

Milióny žen a dětí (odhaduje se, že na světě pracuje okolo 500 milionů dětí ve věku od 4-16 let) pracují v továrnách nadnárodních korporací v rozvojových zemích (v maquilovém průmyslu a ve sweatshopech). Zaměstnancká práva jsou v továrnách nadnárodních korporací pošlapávána a jakákoli odborová organizovanost tvrdě trestána. Zaměstnanci bývají najímáni za zlomek mzdy, přičemž korporace a investoři nejlhžví odmítají nést sociální a ekologickou zodpovědnost (zaměstnanci pracují bez úpravy pracovních právních vztahů, bez nároku na sociální zabezpečení). Zaměstnanci pracují ve zdraví nevyhovujících a nejlhžví podmínek až 16 hodin denně. Celosvětově dochází k přesouvání výroby do zemí s velmi levnou pracovní silou. Následkem toho je situace, kdy ve vyspělých zemích bývají zaměstnanci ohrožování levnější pracovní silou obyvatel východní Evropy, či rozvojových zemí. Dochází tak k nárůstu xenofobie a rasismu ve společnosti. Skutečným viníkem nejsou tzv. gastarbeitři, přicházející kvůli vysoké nezaměstnanosti ve svých zemích, nýbrž kapitalismus.

Ponížení v masce práce

Nový fenomén v ČR v oblasti zaměstnanosti žen, je v restauračních zařízeních vyskyt servírek s tzv. „obsluhou nahofe bez“, které se nijak na tuto záležitost nespécializují, tak jako např. některé noční kluby apod. Pohnutky žen, které se takto žíví, jsou především finančního charakteru. Domníváme se, že tento jev je pro ženy nesmírně ponižující a velkou měrou přispívá k degradaci žen na pouhé sexuální objekty a útočí na estetické a etické vnímání lidí, kteří jsou v podstatě nuceni tuto podívanou sledovat. Také to značně narušuje stravovací kulturu.

EKONOMIKA DOMÁCNOSTÍ VERSUS EKONOMIKA VOLNÉHO TRHU

Základní hybnou silou globalizovaného kapitalismu je neustálý hospodářský růst. Konzunní způsob života po vzoru amerického společenského modelu se stal nedílnou součástí „moderní vyspělé civilizace“. Bývá zvykem vyjadřovat úroveň života penězi. Moderní ekonomové takto měří výkonnost každé národní ekonomiky měřítkem, pro který použili termín HDP (hrubý domácí produkt). HDP je suma peněz, které mají lidé a firmy k dispozici na útratu a investice - co není určeno ke komerčnímu využití se do souhrnného ukazatele nezahrnuje. Skutečnou kvalitu života však neodráží.

V kontrastu s oficiální ekonomikou stojí ekonomika domácností, kterou ekonomové nazývají „šedá ekonomika“. Ačkoli se produkce domácností a výchova dětí nedají finančně měřit se zisky plynoucími z ekonomiky „volného“ trhu, obchodu a služeb, ve skutečnosti jsou o to větší hodnotou pro život. Rozdíl mezi množstvím stráveného času a peněz plynoucích z ekonomiky domácností a z volného trhu je značný. Zatímco suma peněz plynoucí ze sektoru „volného“ trhu, v němž se stráví v poměru nejméně času je značně vysoká, ekonomice domácností, ve které se stráví daleko více času, plyne pouze nepatrné množství peněz. Tento nepochopitelný je dán celkovou redefinicí politických a ekonomických vztahů ve společnosti.

Neplacená domácí práce není nikterak společensky ohodnocena a jsou to především ženy, které po namáhavém zaměstnání čeká ještě druhá směna doma. Domácí práce je neviditelná, dá se přirovnat k práci na běžícím, nikdy nekonečném pásu. Práce v domácnosti a výchova dětí jsou pokládány za přirozenou roli žen, jsou tedy pokládány za naprostou samozřejmost. Ve skutečnosti by práce v domácnosti a výchova dětí, měly být rovnoméřné a spravedlivě rozděleny mezi muže a ženy.

MOŽNOSTI VZDĚLÁNÍ

Až do zavedení povinné školní docházky měly ke vzdělání přístup převážně ženy šlechtického původu, neboť vzdělanost byla šířena zejména prostřednictvím klášterů. Povinná školní docházka však neměla takový efekt v nejlhžvích vrstvách, kde děti již od 3/4 let musely vypomáhat až 10 hodin denně (při domácích pracích a při továrenských zakázkách). Žena se učila pouze praktické věci a její realizace spočívala hlavně v péči o domácnost a rodinu. Během průmyslové revoluce měly mladé ženy z dělnických rodin větší možnosti základního vzdělání a při práci služky, či tovární dělnice, které sice byly nesmírně namáhavé a podhodnocené, získávaly relativní nezávislost. To se však mění s příchodem rodiny, kdy je žena opět připoutána k domovu. Navíc žena, až na výjimky, v počátcích odborového hnutí nebyla vítaným hostem a muže při svém sociálním boji ani nenapadlo žádat stejné mzdy pro muže i pro ženy. V průběhu několika staletí ani reformátoři a osvícenští filosofové, kteří vystupovali navenek s velice pokrokovými názory, až na výjimky (např. Condorcet - francouz-

ský filosof), neměli ve skutečnosti nikdy zájem na tom, aby se ženy emancipovaly a vzdělávaly. Mnoho vzdělanců vystupuje s názorem, že žena je od přírody hloupě stvořena a že výchova a vzdělávání chlapců a dívek mají být odlišné a probíhat odděleně. V takovémto způsobu uvažování spatřovaly již v 19. století iniciátorky otvírání škol pro ženy a zejména první lékařky určitý druh sociálního a politického apartheidu. Ve společném vzdělávání mužů a žen viděly oboustranný přínos. Navíc první nesoehly s bezprecedentním rozdělováním rolí a s podřízeností ženy na základě tzv. přírodních zákonů (biologické determinace), se objevují již na konci 17. století. Mohou to potvrdit i moderní poznatky z oblasti etnologie a sociologie. Člověk nedisponuje žádnými předem danými genetickými vzory, které by usměrňovaly jeho život do předem stanovených drah. Tato problematika je víceméně otázkou socializačních institucí dané kultury, jakými jsou např. rodina, škola, média apod. I přes určitý pokrok, za který vdčíme předchozím generacím žen a dokonce i některým pokrokovým mužům, vybrané obory lidské činnosti i sportovní disciplíny, přes prokázané schopnosti a trvalý zájem ze strany žen, zůstávají ženám uzavřeny. Paradoxně, totalitní režimy upřednostňovaly ženy v některých oborech, ovšem určitá preference byla silně ideologicky podmíněna a většinou neměla dlouhého trvání (v ČR zejména 50. léta). V našem zájmu však je,

Anarchofeministická skupina > <http://www.anarchofeminismus.ecn.cz> > anarchofeminismus@centrum.cz